

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА ЦРНЕ ГОРЕ ЗА 1990. ГОДИНУ

Научни сектор

У 1990. години Историјски институт је радио према Петогодишњем плану и програму (1986–1990) и према годишњем плану за 1990. годину. Највећи број пројеката и тема рађен је према предвиђеној динамици, али је код неких тема дошло до извјесног одступања, но у сваком случају из оправданих разлога. У два случаја дошло је до одступања усљед боловања, а у пет случајева због тога што из објективних разлога истраживања нијесу могла да се обаве благовремено па им је рок завршетка теме продужен за посла године. На једном савезном пројекту рад је сторниран, надамо се привремено, тако да је и ту дошло до извјесних одступања. Све те случајеве разматрало је Научно вијеће, прихватило разлоге одступања и продужење рока.

1. – ЗАПИСИ И НАТПИСИ У СРЕДЊОВЈЕКОВНОЈ ЗЕТИ

- Рок реализације: 1990. година
- Рок продужен до 1. јула 1991.
- Руководилац: др БОЖИДАР ШЕКУЛАРАЦ, виши научни сарадник

Тек у тону ове године до краја августа обавио је истраживања у Совјетском Савезу; укупно је истраживао 50 дана, од чега 20 дана у Москви (о трошку Института) а 30 дана у Лењинграду (преко Удружења слависта). Десет дана истраживао је у Централној народној библиотеци на Цетињу. Истраживања у Трсту и Бечу (насловљена „Трагом Вука Караџића“), предвиђена пројектом, није могао да обави из финансијских разлога.

С обзиром на недостатак финансијских средстава нужних да се истраживања благовремено обаве, Научно вијеће му је продужило рок за завршетак теме до 1. јула 1991.

Осим рада на основној теми, Б. Шекуларец је у овој години у сарадњи са др Јованом Р. Бојовићем и др Миром Лунетићем објавио књигу **Паштровске исправе II**. Осим тога, објавио је и четири чланка: **Споменице као периодичне публикације у Црној Гори, до 1941. године** (Васпитање и образовање, 2, 1990), **Миграције из Црне Горе у БиХ у прошлости и садашњости** (Зборник радова Миграције у БиХ, Сарајево 1990), **Пива у записима и натписима** (Стварање, 9, 1990) и **Цетиње 1990**. Написао је претпројекат за нову тему под насловом **Жупе Будимља и Брсново у средњем вијеку** (за Петогодишњи програм 1991–1995).

2. – ТОПАЉСКА КОМУНИТАДА (ХЕРЦЕГ-НОВИ) САМОУПРАВНА НАРОДНА ОПШТИНА У XVIII ВИЈЕКУ (1718–1797)

– Рок реализације: 1994.

– Руководилац: мр Драгана Радојичић

Рад на теми у 1990. години одвијао се према утврђеној динамици. Двије недјеље (у фебруару 1990) истраживала у Историјском архиву у Дубровнику, гдје је извршила увид у фондове **Lettere e Commissioni di Ponente Исправе и анта, серија 76**. Осим тога, недјељу дана је истраживала у жупском уреду католичке цркве Св. Јеролим. У Историјском архиву у Котору прегледала је картотеку фонда II Управно-политички списи ванредних превидура Млетачке Републике. Исписала је 498 сигнатура и највећи број докумената прегледала, исписала или ксерокопирала. Такође је и истраживала у Архиву у Херцег-Новом, Фонд Управно-политичког архива Млетачке Републике (ксерокопирала 54 документа).

У току 1990. године учествовала је на три научна скупа: у Суботици на научном скупу поводом 300. годишњице сеобе Срба са рефератом „Насељавање Херцег-Новог и околине крајем XVIII вијека“, у Београду на скупу **Породица српског народа и њена култура** са рефератом „Положај жене у Црној Гори у односу на право посједовања непокретне и покретне имовине у XVIII и почетком XIX вијека“ и на научном скупу у Цетињу **Становништво словенског поријекла у Албанији** са рефератом „Неке архивске вијести XVIII вијека из Архива Херцег-Новог о везама становништва Боке Которске и Албаније“.

3. – ЦРНОГОРСКО-РУСКИ ОДНОСИ 1711–1918

(Заједнички руско-југословенски пројекат у 4 књиге)

Рок реализације – дугорочни пројекат (за I књигу 1990).

– Руководилац: др ЈОВАН Р. БОЈОВИЋ, научни савјетник

За прву књигу, која садржи извјештаје дипломата, војних стручњака и путописаца за период од краја XVII вијека до 1869. године, 38 докумената на око 500 страна рукописа припремљено је за штампу. За сваки документ написане су анотације о личностима и догађајима који се у документима помињу. Написан је и предговор који ће бити објављен на српскохрватском и руском језику. Документи ће бити објављени на

изворном језику, тј. руском, с тим што ће многи стари изрази бити преведени на савремени руски језик. У I књизи ће као прилог бити објављене фотографије односно слике руских и црногорских владара у назначеном периоду, као и одликовања која су међусобно размијењена.

У току прошле године одржана су четири састанка заједничке редакције, по два у Титограду и у Москви.

За крај 1990. г., односно почетак 1991. године, планиран је састанак заједничке редакције, када ће прва књига бити дефинитивно примљена за штампу, тако да ће до краја јануара 1991. рукопис бити спреман за штампу.

Остале три књиге обухватиће следеће периоде:

II 1830–1856,

III 1856–1878,

IV 1878–1918

4. – ШКОЛОВАЊЕ ЦРНОГОРАЦА НА ЕВРОПСКИМ УНИВЕРЗИТЕТИМА

– Рок реализације: 1990.

– Рок продужен до 1. јула 1991

– Руководилац: мр **МОМЧИЛО ПЕЈОВИЋ**

Петогодишњим планом (1986–1990) тема је планирана под наведеним насловом, а обухватала је временски оквир 1860–1918. година. У међувремену тема је, уз сагласност Научног вијећа Института, проширена и временски и територијално, и сада гласи: **Школовање омладине из Црне Горе и Боке на средњим, вишим и високим школама – универзитетима 1848–1918.**

У току ове године Пејовић је извршио архивска истраживања у Београду, Новом Саду, Сремским Карловцима, Цетињу, Котору, Дубровнику и Москви (мјесец дана), а остала су му необављена архивска истраживања у Скопљу, Сплиту и Задру.

С обзиром на временско и територијално проширење теме, као и чињеницу да услед недостатка финансијских средстава архивска истраживања нијесу могла бити на вријеме обављена, Научно вијеће Института је закључило да се руководиоцу теме продужи рок за 6 мјесеци, тј. до 1. јула 1991. године.

5. – ПРАВНИ СИСТЕМ У ЦРНОЈ ГОРИ ДО СРЕДИНЕ XIX ВИЈЕКА

– Рок реализације: 1990–1994

– Руководилац: др **ЧЕДОМИР ЛУЧИЋ**, виши научни сарадник

Лучић је обавио истраживања у Москви, у Архиву спољне политике Русије. Одабрао је и ксерокопирао 362 документа.

Као члан Редакције међународног пројекта ЦРНОГОРСКО-РУСКИ ОДНОСИ 1711–1918. извршио је увид у документа предвиђена за I књигу. Учествовао је у раду Редакције.

Учествовао је у раду два научна скупа: **Становништво словенског поријекла у Албанији** (Цетиње, 21–23. јула 1990) са саопштењем „Нека

научна сазнања, предања, усмене творевине и осврт на топономастична обиљежја везана за словенско становништво у Албанији“ и 2) **Извори и историографија о Црној Гори** (Титоград, ЦАНУ, 17–18. децембра 1990) са сопштењем „Извори и историографија о Црној Гори у вријеме митрополита Петра I Петровића Његоша“.

Написао је два чланка: „Мисаона и практична универзалност посланица Петра Првог“ и „Утицај Новог зајета на посланице Петра Првог“.

Написао је одговор на чланак др Војислава Миљанића „Ка расвјетљавању неких детаља из живота предана Петровић–Његош за вријеме боравка испод планине Његош“.

Написао је и четири приказа на нове књиге.

Као члан Научног вијећа Института учествовао је у јавној расправи поводом Петогодишњег програма рада Института 1991–1995. Учествовао је и у раду три округла стола, као трибине Историјског института.

6. – КАРАКТЕРИСТИКЕ ГОВОРА И ЈЕЗИЧКИ КОНТАКТИ У ТИТОГРАДСКОЈ МАЛЕСИЈИ

– Рок реализације: 1990.

– Руководилац: мр МАРКО ЦАМАЈ

Тема је завршена према предвиђеном плану.

У току 1990. године Цамај је понудио нову тему **Ономастина Малесије**, коју је прихватило Научно вијеће Института.

М. Цамај је у овој години учествовао на научним скуповима: 1) **Осма југословенска ономастична конференција и Бошковићев дани** (Титоград – Даниловград, 19–21. мај 1990), 2) **Сконови етимолошки сусрети** (Задар, 8–10. новембра 1990). На првом скупу учествовао је са саопштењем „Трагови грчко-римских топонима у Црној Гори“, и на другом „Албанизми у дјелима Петра Скона“.

7. – ЦРНОГОРСКА ДИПЛОМАТИЈА 1878–1918

– Рок реализације: 1990

– Рок продужен до 1. VII 1991

– Руководилац теме: мр РАДОСЛАВ РАСПОПОВИЋ

У току године Распоповић је вршио архивска истраживања у Цетињу и Москви. У Цетињу истраживања су вршена у Историјском архиву Црне Горе, у Архивском одељењу цетињских музеја и ЦНБ „Ђурђе Црнојевић“

У Историјском архиву Црне Горе прегледан је фонд Министарства иностраних дјела ЦГ за период 1878–1905. У Архивском одељењу цетињских музеја прегледан је фонд „Никола I“ и дио фонда приновљене грађе.

У току двомјесечног боравка у Москви (септембар–октобар 1990) обављена су истраживања у Архиву спољних послова Русије, Централном војном државном архиву, Институту за научне информације АН СССР-а и Библиотеци „Лењин“.

С обзиром на околност да је Историјски архив Црне Горе на Цетињу већ дуже времена затворен за истраживања (сређивање грађе), и да су и ове године истраживања у њему обављана под отежаним околностима (поред осталог и због гријања), као и немогућност да се благовремено обезбиједи финансијски услови за истраживања у Москви, укупна истраживања за ову тему почела су са знатним закашњењем. Научно вијеће је цијенило те околности и одобрило продужење рока (за завршетак теме) од 6 мјесеци, тј. до 1. VII 1991. године.

Осим на главној теми, Р. Распоповић је у овој години завршио тему и предао рукопис „Затворски и правосудни систем окупационе власти у Подгорици“ за пројекат **Затвори и логори у Црној Гори 1941–1945.** Припремио је и два саопштења са научних скупова „Руски конзулат у Котору 1804–1806“ и „Четнички судови у Подгорици у вријеме италијанске окупације“. Р. Распоповић је у овој години радио на пројекту „Међународни уговори Црне Горе – Зборник докумената“.

8. – СЕЉАШТВО У ЦРНОЈ ГОРИ 1918–1941

– Рок реализације: 1991.

– Руководилац: ДР ПЕРКО ВОЈИНОВИЋ

Рад на теми одвијао се према предвиђеној динамици, тако да се њен завршетак очекује до краја 1991. Војиновић је учествовао на научном скупу **Сто година просвјетно-педагошке периодине у Црној Гори (1889–1989)** са темом „Уџбеници историје у Просвјети“.

Радио је на припреми за објављивање двије књиге: 1) **Савремене заблуде о Његошу и Црногорцима** и 2) **Врбаска бановина**.

9. – ПАРЛАМЕНТАРНИ ЖИВОТ У ЦРНОЈ ГОРИ 1920–1938

– Рок реализације: 1990

– Рок продужен до 1. VII 1991

– Руководилац: мр Милан БАЈОВИЋ

Написао је дио теме, око 60 страна. Из оквира теме написао је неколико радова, као што су: „Репресивне мјере органа власти према КПЈ са посебним освртом на Петровачку комуњу“, „Општински избори 1936. са посебним освртом на Боку Которску“, „Парламентарни избори 1938. године и улога војске у њима“, „Грађанска штампа у Црној Гори о фашизму до 1935. године са посебним освртом на СЛОБОДНУ МИСАО“. Није успио да заврши сва истраживања у Београду (у Архиву Југославије, Архиву Србије и Народној библиотеци). Дио времена провео је на припреми за штампу рада „Бијели торор у Црној Гори између два свјетска рата“, као и на разради пројекта за нову тему „Миграциона кретања Црногораца 1912–1947. године“.

Написао је неколико прилога „Југословенско-чехословачки односи до 1945. године“, „Италијанска штампа до 1931. године“, „Улога вјерског фактора у формирању бокопаторске области 1922. године“, „Живот и рад

Страхиње од Будимље“ (поводом 400-годишњице његовог зографског рада у црквеној култури). Написао је неколико приказа књига, а обављао је и секретарске послове Редакције „Историјских записа“.

11. – ИСТОРИЈА КПЈ У ЦРНОЈ ГОРИ 1919–1929.

– Рок реализације 1990

– Руководилац: Др ЈОВАН Р. БОЈОВИЋ, научни савјетник, директор Историјског института

У току 1990. године радио је на основној теми **КПЈ у Црној Гори 1919–1929. године**. Завршио рукопис.

Радио је на међународном пројекту **Црногорско-руски односи 1711–1918**, и то на првој књизи коју је Редакција пројекта прихватила за штампу.

Радио је на књигама:

1. **Љетопис Манастира Пива,**
2. **Усвајање текста Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору,**
3. **Књаз Никола и Валтазар Богишић,**
4. **Сјећања Божа Љумовића.**

Као уредник припремио је и предао у штампу зборнике радова са научних скупова које је одржао Институт:

1. 400 година Манастира Пива,
2. На извору Вукова језика,
3. Уједињење Црне Горе и Боче Которске 1813. године и књигу др Чеда М. Лучића **Митрополит Петар Први Петровић.**

Као одговорни уредник **Историјских записа** припремио је и предао у штампу два двоброја за 1990. годину.

Радио је на организацији међународног научног скупа **Становништво словенског поријекла у Албанији**, чији је организатор био Институт. На скупу је поднио уводни реферат под насловом **О становништву словенског поријекла у Албанији.**

Учествовао је у припреми научног скупа који је организовала Црногорска академија наука и умјетности на теми **Извори и историографија о Црној Гори** са саопштењем: 1. **Извори за правну историју Црне Горе** и 2. **КПЈ у Црној Гори у изворима**. Такође је поднио саопштења на југословенско-совјетском семинару **Проблеми ретроспективне библиографије** под насловом „Досадашња истраживања црногорских историчара о Црној Гори у московским и лењинградским архивима“. Написао је реферат под насловом **Историографија о подгоричкој скупштини 1918. године.**

Учествовао је на међународном научној скупу у Нансију са рефератом **Национално питање у Југославији 1918–1990. године.**

По позиву одржао је предавање на Универзитету у Стразбургу под насловом **Национално питање у Југославији 1918–1990. године.**

Учествовао је на свјетском конгресу историчара у Мадриду.

Написао је рад **О државноправном развитку Црне Горе до средине XIX вијена** (на руском језику). Одбранио докторат из правних наука на Свесавезном правном институту у Москви.

Написао је чланак **Црногорско-француски односи крајем XVIII и почетком XIX вијена** (објављен).

У току боравка у Москви истраживао је у Архиву спољне политике Русије. Истраживао је период митрополита Петра Првог Петровића, књаза Данила и Први свјетски рат.

Током боравка у Паризу истраживао је у Архиву Министарства спољних послова Француске. Прегледао је Фонд Црна Гора 1858–1896. разна питања, 29 фасцикли, затим Фонд – Correspondence consulaire et commerciale 1880–1901. (један волумен). Такође је прегледао једну фасциклу (29. април 1945–март 1949) из Фонда Југославије 1944–1949.

Учествовао је у организацији и раду округлих столова Института.

Посебно је био ангажован на припремању и доношењу Петогодишњег програма рада Историјског института (1991–1995).

Учествовао је у раду Редакције међународног пројекта **Црногорско-руски односи 1711–1918**. Одржана су четири састанка заједничке редакције, у Титограду и у Москви.

Рецензирао је неколико рукописа (око 1000 страница).

Написао је двије рецензије за избор у научна звања.

Учествовао је у припремама и раду Научног вијећа Института, у раду Фонда за науку Црне Горе и раду Наставно-научног вијећа Универзитета „Вељко Влаховић“.

Учествовао је у раду разних комисија ван Института чији је члан (Комисије за историју СХ Црне Горе, Комисије за научна звања СИЗ-а за науку).

Као директор руководио је cjелокупним радом Института. Радио је на унутрашњој реорганизацији Института. Посебно је имао великих тешкоћа око прибављања најосновнијих материјалних средстава за рад Института (обезбјеђивање плата запосленим, средства за издавачку дјелатност и научни скуп).

12. – КУЛТУРНА ПОЛИТИКА У ЦРНОЈ ГОРИ 1929–1941

– Рок реализације: 1990

– Због боловања рок продужен 18 мјесеци, тј. до средине 1992. године

– Руководилац: МР СЕНКА РАСПОПОВИЋ

С обзиром на околност да је у протеклом периоду (1986–1990) 18 мјесеци провела на породичном боловању (у два наврата), Научно вијеће Института прихватило је да јој се за толико време продужи рок за реализацију теме, што значи до средине 1992. године.

У току године обавила је истраживања у Историјском архиву Црне Горе на Цетињу, гдје је прегледала Фонд Зетске бановине, а затим је истраживала у ЦНБ „Ђурђе Црнојевић“. У октобру и новембру мјесец дана

истраживала је у Москви, у Библиотеци „Унион“, гдје је прегледала листове „Правду“ и „Литературнују газету“ за период 1929–1941.

Учествовала је на научном скупу ЦАНУ „Извори и историографија о Црној Гори“, као и у раду научних трибина које је организовао Историјски институт.

13. – ВИШЕТОМНА ИСТОРИЈА САВЕЗА КОМУНИСТА ЈУГОСЛАВИЈЕ, том III (1941–1945) и посебно: ИСТОРИЈА ЦРНЕ ГОРЕ (у оквиру овог пројекта)

– Рок реализације 1987–1997

– Руководилац пројекта: ДР РАДОЈЕ ПАЈОВИЋ, научни савјетник

Дјело је било планирано од стране Комисије Предсједништва ЦК СКУ за историју као југословенски макропројекат, а за руководиоца – координатора III тома (1941–1945) изабран Р. Пајовић (јуна 1987). У току 1987. и 1988. разрађена концепција дјела и пројект, изабрани чланови Редакције и предвиђени аутори и посебних претходних студија, али се због кризе настале након XIV ванредног конгреса СКУ морао обуставити рад на пројекту.

У оквиру овог пројекта вршио је истраживања и за дио о Црној Гори (1941–1945), али након одустајања од главног пројекта одлучио је да понуди нови пројекат **Ослободилачки рат и револуција у Црној Гори (1941–1945)**, што је Научно вијеће Института прихватило. Резултати истраживања за претходно дјело биће уграђени у нови пројекат.

У току 1990, осим на основном дјелу, радио је на завршавању периода 1929–1941. за историју СКУ (једнотомно дјело). Рад се налази у завршној фази.

Учествовао је у раду три научна скупа: 1) **Становништво словенског поријекла у Албанији**, (Цетиње, 21–23. јуна 1990), 2) **Извори и историографија о Црној Гори** (ЦАНУ, Титоград, 17–18. децембра 1990) и 3) **Народноослободилачки рат и као грађански рат – да или не** (Београд, 12. XII 1990), са саопштењима: „Црногорска штампа о словенском становништву у Албанији (1918–1941)“, „НОР је био преваходно ослободилачки рат“ и „Италијански извори о Црној Гори 1941–1943“.

Учествовао је у организацији првог скупа и у припреми два – поводом 50-годишњице тринаестојулског устанка и устанка у западној Боки.

Као члан редакције учествовао у реализацији сљедећих пројеката:

– **Историјски записи** (за четири броја приредио за штампу текстова из савремене историје),

– **Историја Савеза комуниста Црне Горе** (једнотомно дјело),

– **Подгорички срез у НОР-у 1941–1945**, зборник радова (приредио за штампу десетак текстова),

– **Извори за историју СКУ, Документи централних органа КПЈ НОР-а и револуције 1941–1945**, у 22 тома (закључно са овом годином сви томови предати у штампу, а објављено око 20 томова),

– **Енциклопедија Југославије, Реданција за КПЈ (СКЈ)** одговоран за све текстове који се односе на Црну Гору, а као члан Реданције учествује у прихватању и свих других текстова из историје КПЈ (СКЈ).

Разрадио је пројекте за три нове теме на којима треба да се ради у Институту у наредном Петогодишњем плану. То су: 1) „Ослободилачки рат и револуција у Црној Гори 1941–1945“, 2) „Италијански извори о Црној Гори 1941–1943“ и 3) „Италијански ратни војни суд за Црну Гору 1941–1943“.

За међународни пројекат „Јадран и балкански подунавски свијет“ допунио и припремио за штампу рад „Цетиње од средњег вијека до I свјетског рата“, који ће бити објављен у Италији, на италијанском и српскохрватском језику. Одржао више предавања из историје Савеза комуниста Црне Горе и о АВНОЈ-у (на Радио-Титограду, резервним војним старјешинама, у школским центрима).

Као делегат Скупштине Црне Горе учествовао у раду Савјета за међународну сарадњу Југославије у области енциклопедистике и лексикографије, као његов предсједник. Учествовао у припреми јубиларних XX сусрета СРВСЈ, чији је домаћин била Црна Гора. Као делегат Института учествовао у раду Комисије Предсједништва ЦК СК Црне Горе за историју Савеза комуниста, Републичке и општинске комисије СУБНОР-а за његовање револуционарних традиција. Руководио организацијом меморијалне поставке Спомен-дома револуције у Богетићима и био задужен за свечано отварање Дома.

Као руководилац научног сектора Института био је ангажован на организацији свих научних активности, почев од научних пројеката, годишњих и петогодишњих планова до научних скупова.

14. – ДРУШТВО ЦРНЕ ГОРЕ У II СВЈЕТСКОМ РАТУ (1941–1945)

– Рок реализације: 1990

– Руководилац: МР РАДОИЦА ЛУБУРИЋ

Реализација теме одвијала се и завршена је према предвиђеном плану. Написао је два научна прилога: 1) „Особености друштвеног живота у градовима и на селу у Црној Гори у периоду другог свјетског рата (1941–1945)“ и 2) „Основна обиљежја становништва Црне Горе у другом свјетском рату“.

Децембра 1990. Лубурић је одбранио магистарску тезу на Катедри за историју Филозофског факултета Универзитета у Београду.

15. – КРЕТАЊЕ И СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА У ТИТОГРАДСКОЈ ОПШТИНИ 1945–1981. ГОДИНЕ

– Рок реализације: 1990

– Рок продужен до 1. VIII 1991

Руководилац: ВУКАЈЛО ГЛУШЧЕВИЋ

У 1990. години вршена истраживања и прикупљани подаци у Општинском суду у Титограду (7 дана), Републичком заводу за статистику

(20 дана), Републичком секретаријату за унутрашње послове у Титограду, Савезном заводу за статистику (15 дана) и у Архиву Војводине (10 дана). Послије истраживања вршена класификација и обрада прикупљених података.

Разрадио пројекат за нову тему **Кретање и структура становништва у Црној Гори 1945–1981**. За „Историјске записе“ написао приказ на књигу Ш. Лагатора и Ђ. Батрићевећа **Пљеваљска битка**. Дио времена посветио припремању усменог докторског испита.

Мјесец дана је провео на болничком лијечењу. С обзиром на то да је и прошле године шест мјесеци провео на боловању, Научно вијеће је цијенило те околности и руководиоцу теме продужило рок за 7 мјесеци, тј. онолико колико је провео на боловању.

НАУЧНО ВИЈЕЋЕ

Ако се узму у обзир сви послови које је Научно вијеће Историјског института обављало током ове године и упореде са планским задацима постављеним за поменути период, онда се, без дилеме, може утврдити да је овај орган испунио предвиђене обавезе.

Извучемо ли пак сижирану нит онога што је највише заокупљало рад Научног вијећа, долазимо до занимљивих запажања да је оно расправљало:

- о међународној научној сарадњи, издавачкој дјелатности, научним скуповима, округлим столовима, раду Архива и Библиотеке, новим пројектима, јачању научно-стручног кадра, реорганизацији Института (научни и стручни сектор) и др.

Обављен је и низ других послова, како из области научностручне тако и из остале радне проблематике ове институције.

Да би тако широка лепеза научнокорисне многострукости била успјешно реализована, одржано је шест редовних сједница током године. На њима су, праћено датумски и према утврђеном слиједу рада, расправљана (између осталих) ова питања:

На првој сједници (9. 1. 1990):

- усвајан је План рада Института за текућу годину,
- конкурисано са новим пројектима и утврђивана потреба иновирања неких ранијих,

- разговарано о потреби кадровског јачања,
- одређивани рецензенти за научно вредновање завршних радова научних радника и истраживача,

- одређивано оријентационо вријеме боравка научних радника на истраживањима у земљи и у иностранству, уз констатацију да старији (као искуснији) бораве до мјесец дана, а млађи до два мјесеца током једне године, зависно од материјално-финансијских условљености и стварних потреба.

- разговарано је о припремама за научни скуп „Становништво словенског поријекла у Албанији“,

- рјешавана и друга радна и организационо-стручна питања.

Друга редовна сједница (16. 2. 1990)

По повезаности питања која су рјешавана, ова је сједница била континуирани наставак претходне, с обзиром на околност да су на њој разматране подобности тема из оквира нових пројеката.

Утврђивани су ставови око усвајања рукописа за штампу, боравка у иностранству научних радника а (од новијих активности) успостављано координирање рада у вези с избором ректора и проректора Универзитета.

Трећа сједница одржана је 26. марта

На њој су научни радници поднијели извјештаје о боравку у Москви. Одређени су рецензенти за нове рукописе и за избор у научна звања. Такође је вођена расправа о припремама за одржавање међународног скупа „Становништво словенског поријекла у Албанији“ и извршене остале обавезе, које су биле планиране.

На четвртој сједници (2. 7. 1990)

– усвојени су рукописи за штампу,
– извршен избор научних радника у научна звања,
– разговарано о новим планским пројектима за период 1990–1995. године,

– изабран секретар редакције за зборник радова са међународног научног скупа „Становништво словенског поријекла у Албанији“,
– вршене припреме за реорганизацију Института у складу са новим прописима.

Пета Сједница (13. 9. 1990)

Највећим дијелом свога тока, сједница је била везана за расправљање о одбиру тема за петогодишњи план рада Института.

У вези са тим је преовладало мишљење да се одржи округли сто и на њега позову познати експерти за које се везује предмет појединих тема.

С обзиром на то да неке предложене теме нијесу имале и потребно образложење за прихватање, ријешено је да се сједница настави 20. септембра, а до тада ово употпуни.

Сем тога, заузет је став и о временском термину одржавања округлог стола по поменутих питањима.

Одређено је и вријеме боравка црногорске редакције у Москви, ради договора о коначној форми прве књиге едиције „Црногорско-руски односи 1711. до 1918. године.“

Свим овим сједницама руководио је др Новица Ракочевић, научни савјетник Историјског института, а рад на њима одвијао се у духу тада важећих правних прописа.

II

Средином новембра (14.) одржана је **конститутивна сједница** Научног вијећа, сходно новом закону о научним дјелатностима (С. 29/90).

У складу са тим, овај орган је проширен како у погледу броја чланова тако и у дјелокругу компетенција. У његов састав ушла су и три члана са других високошколских установа, а како му састав морају чинити само научни радници у научним звањима, добио је и шира овлашћења.

На овој сједници усвојен је и нови Пословник о раду, изабран нови предсједник (проф. Миро Војводић) и замјеник предсједника (др Чедомир М. Лучић), а затим:

- разматране су и усвајане теме за наредни петогодишњи период 1991–1995,
- одобравана службена и научна путовања у иностранство,
- давани разни предлози, сугестије итд.

ИЗДАВАЧКА ДЈЕЛАТНОСТ

У оквиру издавачке дјелатности Института у 1990. години, може се констатовати да план није остварен због недостатка финансијских средстава за ову намјену. Наиме, Институт је у овој години конкурисао код СИЗ-а за научне дјелатности Црне Горе, поред часописа „Историјски записи“, још са 18 рукописа (публикације и зборници радова са научних скупова):

„Стогодишњица Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору“ (зборник радова),

„Комунисти на општинским изборима у Црној Гори 1936. године“ (зборник радова),

„Улога научне периодике у развоју историографије о Црној Гори“ (зборник радова),

„Престанак међународноправног континуитета Црне Горе“, др Радослава Распоповића,

„На извору Вунова језина“ (зборник радова),

„Како сам видио догађаје 1941–1942. године“ др Драга Ивановића,

„Белведерски догађаји 1936. године“ (зборник радова),

„Одијевање у Херцег-Новом XVIII вијека“, мр Драгане Радојичић,

„Уједињење Црне Горе и Боке Которске и рад заједничке владе 1813“ (зборник радова),

„Усвајање текста 'Општег имовинског законика' од Ј. Р. Бојовића.

„Петар Први Петровић у свом времену“ од др Чедомира М. Лучића.

„40 година Историјског института“,

„Петар II Петровић Његош“ грађа, књ. 5,

„Становништво и насеља зетске равнице од најстаријег до новијег доба“ од др Павла Радусиновића,

„Писма Петра II Петровића“, књ. 6,

„Шћепан Мали – загонетна историје“

„Уједињење Црне Горе и Боке Которске 1813–1814“ и рад заједничке владе – документи,

„Подгорички срез у НОР-у 1941–1945. године“.

За све рукописе са којима је конкурисао, СИЗ за научну дјелатност додијелио је Институту 571.000,00 динара, рачунајући и часопис „Историјски записи“. То само по себи говори да се у конкретном случају, с обзиром на број рукописа и њихов обим, ради о недовољним средствима за ове намјене.

Историјски институт је у 1990. години закључио уговоре за сљедеће рукописе: два двоброја часописа „Историјски записи“ за 1990. годину, „Становништво и насеља Зетске равнице од најстаријег до новијег доба“ аутора Павла Радусиновића, „400 година Манастира Пива“ – (зборник радова), „На извору Вукова језика“ (зборник радова), усвајање текста „Општег имовинског законика“, аутора Јована Р. Бојовића, „Љетопис Манастира Пива“, аутора Јована Р. Бојовића, „Уједињење Црне Горе и Бокве Которске 1813“ (Зборник радова), „Петар I Петровић Његош у свом времену“ од аутора др Чедомира М. Лучића, „40 година Историјског института Црне Горе“. Сви ови рукописи налазе се у штампи, а уговори су закључени са „Стручном књигом“ из Београда и НИО „Универзитетска ријеч“ из Никшића.

„ИСТОРИЈСКИ ЗАПИСИ“

У току 1990. године Редакција „Историјских записа“ радила је у саставу: Јован Р. Бојовић (одговорни уредник) и чланови: Радоман Јовановић, Марица Маловић-Ђукић, Радоје Пајовић и Новица Ракочевић.

Редакција је одржала неколико састанка, на којима је разговарано о садржини часописа, добијеним рукописима, усвајању рукописа за штампу, финансирању часописа и његовом штампању. Редакција је била суочена са недостатком новчаних средстава за рад и часопис у цјелини. Улагала је напоре да одржи часопис, али не на штету његовог квалитета већ на рачун обима. Уз велике напоре припремљена су и предата у штампу два двоброја „Историјских записа“ за 1990. годину.

МЕЂУНАРОДНИ ПРОЈЕКТИ ЦРНОГОРСКО-РУСКИ ОДНОСИ 1711–1918. ГОДИНЕ

Радећи на поменутом пројекту, црногорска страна редакције успјешно је обавила све задатке који су били планирани за 1990. годину.

Наиме, према договору са руском редакцијом (новембра 1989) требало је извршити детаљно ишчитавање свих припремљених докумената и дати сижирано тумачење (у виду фуснота) нејасноћа које су из текстова проистичале.

С обзиром да је у тристољетном периоду, на који се односи припремани материјал, долазило до топонимских промјена, а и повремених губљења неких етнолошких обиљежја, требало је трагати за додатним тумачењима.

Рад су, у појединим случајевима, отежавала и недовољно или пак нејасно помињана имена извјесних личности, што је захтијевало упоредну анализу при трагању о коме је ријеч.

Недоумице је стварала и употреба појединих лексема, који су већ давно замрли на нашим или општесловенским просторима, а каткад били само, тако рећи, ријечи „шеталице“, што су се у тада црногорској околини појављивале и губиле са освајачким смјенама. Стога је, понегдје било потребно консултовати и лингвистичку науку.

Поред ових јављала се и још једна, додатна тешкоћа: руски извјештачи су у тим минулим временима понекад (иако спорадично) биљежили и неке непровјерене детаље, па је ваљало (у циљу праве информације) давати тумачења и у вези са тим.

Све ово је изискивало, уз труд, и доста радног времена, па се посао отегао од краја фебруара до краја јуна текуће године.

Обављени послови у вези с наведеним репрезентовани су руској редакцији на заједничким сједницама 23. и 24. јуна у Цетињу и прихваћени као успјешни.

Ови календарски термини искоришћени су захваљујући одржавању међународног скупа „Становништво словенског поријекла у Албанији“, којему су присуствовали и чланови руске редакције.

Такође, по обавези, из оквира међународне сарадње на овом пројекту, црногорска редакција је боравила у Москви (о трошку совјетске стране), током прве половине октобра. Тамо су одржане три заједничке сједнице и утврђени јединствени критеријуми о коначној верзији и композиционом усклађењу појединих текстова припремљених за прву књигу.

Направљено је заједничко предисловије књиге и усаглашена мишљења о осталим појединостима (нпр. о врстама и броју илустрација, о дужини, стилу и језику писања анотација и слично). Тиме су обављене и посљедње радње везане за редакцијски посао око ове едиције, односно око њеног првог тома.

Дакле, преостаје само технички дио рада око штампања, наравно – уз материјално-финансијске издатке.

Треба истаћи да је на једној од заједничких сједница у Москви, на захтјев руске редакције, потписан протокол о даљој сарадњи на овом пројекту и за наредних пет година.

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

На основу међудржавног уговора закљученог између Савјета академија наука СФРЈ и АН СССР-а, Историјски институт је потписао уговор о заједничком раду на пројекту „Црногорско-руски односи 1711–1918. године“ са Институтом за славистику и балканистику АН СССР-а. Овај дугорочни пројекат се остварује према утврђеној динамици. Завршена је прва књига докумената.

На позив совјетског дијела заједничке Редакције зборника грађе у Москви су боравили чланови црногорског дијела Редакције: Јован Р. Бојовић, Радоман Јовановић, Радоје Пајовић и Чедомир Лучић у времену од 8. до 15. октобра 1990. године.

На научноистраживачком раду у Москви су радили Божидар Шекуларец, Момчило Пејовић, Радослав и Сенка Распоповић и Јован Р. Бојовић.

У Паризу је Јован Р. Бојовић боравио 15 дана. Радио је у Архиву Министарства спољних послова Француске, учествовао на научном скупу у Нансију и одржао предавање на Универзитету у Стразбуру.

Мр Драгана Радојичић започела је четворомјесечни боравак у Италији као стипендиста италијанске владе.

У оквиру пројекта црногорско-руски односи 1711–1918. године у Институту су боравили совјетски историчари А. В. Карасјов и Е. Н. Вјаземскаја.

У току године Институт је посетио академик Никита Илић Толстој.

Током 1990. године при Институту је стражирила Зорка Миљић, научни радник из САД.

Крајем 1990. године у Институту је започела десетомјесечно стажирање совјетска историчарка Варвара Хлебникова.

У току 1990. године Институт је имао размјену публикација – часописа „Историјски записи“ и посебних издања са више институција из Европе, Азије и Америке.

НАУЧНИ СКУПОВИ

У току 1990. године Историјски институт је радио на припремању међународног научног скупа „Становништво словенског поријекла у Албанији“. Припремни одбор је одржао неколико сједница. Након свестраних припрема, скуп је одржан у Цетињу 21, 22, и 23. јуна 1990. године. На скупу је учествовало 96 учесника са рефератима, из земље и иностранства. Поред научних радника из Југославије, скупу су присуствовали историчари из Совјетског Савеза, Аустрије и Италије. Из објективних разлога скупу нијесу присуствовали најављени историчари из Француске, Бугарске и Грчке. На самом скупу је оцијењено да је скуп у потпуности успио.

Институт је био суорганизатор научног скупа „Извори и историографија о Црној Гори“, који је одржан у Титограду 17. и 18. децембра 1990. године.

Институт је био суорганизатор међународног научног скупа „Ослободилачки и антифашистички покрети народа Југославије и Чехословачке 1933–1945. године“, са Друштвом историчара Црне Горе.

Поред активног учешћа на овим скуповима, научни радници из Института су учествовали и на другим скуповима у Југославији.

ОКРУГЛИ СТОЛОВИ

У 1990. години одржана су три округла стола. Први је одржан 26. октобра 1990. године, а био је посвећен **Програму петогодишњег рада Историјског института СР Црне Горе 1991–1995**. Други округли сто одржан је 19. новембра 1990. године и на тему је вођена расправа о следећим књигама: 1) др Душан Мартиновић – **Портрети** књ. 1, 2 и 3. и 2) Видак Рајновић – **Црногорска библиографија**, том I, књ. 3 и 4. Монографске публикације 1834–1918–1944. Трећи округли сто је одржан 24. децембра 1990. године и био је посвећен књигама др Бранка Павићевића – **Књаз Данило**, и др Томислав Жугић – **Миодраг Милић, Југословени у концентрационом логору Аушвиц 1941–1945**.

Сва три округла стола су одржана у Титограду и била су завидно посјећена. На првом округлом столу било је око 40, а на другом и трећем – преко 30 учесника. Уводна излагања поднијели су проф. Јован Р. Бојовић за први Округли сто, за други су то учинили Миомир Дашић и Радивоје Шуковић, а за трећи референти су били Радоман Јовановић и Зоран Лакић. У расправама је учествовало више од 60 научних радника.

На првом снупу дате су корисне сугестије у смислу надопуњавања програма рада новим темама. Такође је уочен евидентан раскорак између богатства историјске прошлости научног потенцијала којим располаже Црна Гора. Истанкуто је, такође, да је то јединствен догађај у југословенској историографији да се на овакав начин конципира дугогодишњи програм научноистраживачког рада у области историографије.

Стручни сектор:
АРХИВ И БИБЛИОТЕКА

I

Радници Архива су током 1990. године обављали све редовне административне, техничке и организационе послове. Током године Архив је имао око 160 посјетилаца и неколико десетина захтјева за коришћење података из грађе. Свим корисницима су пружене потребне информације, упутства и техничке услуге, тако да су користили преко 2000 докумената, односно предмета. За потребе корисника ксерографисано је преко 200 докумената, издато више потврда и упућено пар писмених информација. Редовно је вршена заштита грађе од влаге и прашине, замјењиване дотрајале кошуљице и наљепнице са подацима на архивским кутијама. У току године ксерографисано је пар стотина оригиналних докумената ради њиховог повлачења из свакодневне употребе, а неколико десетина оштећених докумената је конзервирано.

У току године приновљено је око 160 докумената – углавном копија из других архива, сјећања и мемоара који су архивистички сређени, заведени у инвентарске књиге и регистре.

Од супруге Блажа Јовановића (Лидије, која је поклонила архиву) преузет је један сандук грађе која потиче из разних фондова а везана је за дјелатност и функције које је њен супруг обављао у Црној Гори. Ова грађа је сређена хронолошки по фондовима и врстама докумената и прикључена поклон-збирци докумената породице Јовановић. Збирка је хронолошки-тематски сређена, направљен је попис садржаја по кутијама и наљепнице на њима.

Од послјератних фондова грађе током године је рађено на хронолошко-тематском сређивању грађе Републичког вијећа синдиката, Главног одбора ССРН и сресних комитета СК Котор и Колашин. Укупно је сређено 58 кутија ове грађе уз израду кратког пописника по кутијама, наљепница и издвајање дијела грађе предвиђене за шкартирање.

Током године радници Архива су велику пажњу поклонили припреми докумената за публикавање. Тако је углавном припремљена за штампу

друга књига докумената „Подгорички срез у НОР-у 1941–1945“, која има 332 документа на око 1400 куцаних страна. Прва књига припремљена је у предходној години, а има 342 документа и 1120 страна, рецензирана је и ленторисана. За обје књиге приређивачи су радници Архива Славко Станишић, Јагода Радуловић и Драгослав Бојовић. За едицију „Извори за историју радничког покрета и револуције у Црној Гори“ током године рађено је на припреми више књига грађе за предратни период и ратни период 1941. године. Прекуцано је и срањено око 300 докумената за ове књиге, рађено је на научно стручној обради докумената за штампу и на проналажењу нових докумената за ове књиге. Током године припремљена је за штампу књига докумената „Други конгрес СК Црне Горе“, која има око 20 штампарских табана и биће штампана као друга књига у трећој серији ове едиције. Приређивачи ове књиге су др Бранислав Ковачевић, Славко Станишић и Миле Бакић. Поред тога, радници Архива су пружали услуге научним радницима и спољним сарадницима Института који раде на припреми неколико тематских зборника докумената.

У току године радници Архива су радили на стручном усавршавању праћењем стручне литературе и учествовањем на научним и стручним скуповима и округлим столовима. Учествовали су у раду органа Историјског института, Универзитета „Вељко Влаховић“ и Друштва архивских радника Црне Горе, као и у више научних и стручних тијела – одбора, комисија и редакција, који се баве проблематиком из новије историје Југославије и Црне Горе и архивске грађе.

Због помањнања средстава и њиховог нередовног прилива, Архив није могао обавити истраживања у другим архивима ради попуне својих фондова, нити више урадити на конзервирању оштећених докумената. Из истих разлога Архив није могао адаптирати и опремити просторију намијењену за депо грађе, па тиме ни преузимати нову послеријатну грађу, нити је могао набавити потребну техничку опрему, што је неповољно утицало на укупну дјелатност Архива.

Због породилског боловања, један архивиста био је одсутан током читаве године.

Крајем године примљен је један архивиста.

II

У току 1990. године у Библиотеци су радила два стручна радника: библиотекар-руководилац и књижничар. Обављали су послове предвиђене систематизацијом.

Књижничар је вршио инвентарисање, услуживао читаоце, радио у читаоници, улагао књиге и периодику у полице, водио евиденцију, комплетирао новине и бавио се другим пословима ако је била потреба.

Библиотекар–руководилац библиотеке радио је на организационим и стручним пословима.

Започео је рад на редакцији и уједначавању постојећег ауторског каталога (писаног руком), али због недостатка каталогског ормарића и писаћих машина овај посао није довршен. Започео је рад на формирању каталога стране књиге.

Створени су неопходни предуслови и извршене консултације за формирање стручног каталога. Али због недостатка ДК таблица није се могло приступити реализацији.

Библиотекар је радио на каталожној обради књига за ауторски каталог.

Није спроведена планирана ревизија фонда због тога што није могла бити формирана пописна комисија због заузетости научних радника на пројектима.

Вођене су активности на проширивању магацинског простора. Библиотека је добила двије мање просторије које се морају адаптирати.

Вођене су активности око куповине књига и новина, набављен дио приручне библиотечке литературе.

Фотокопирани су листићи задужења.

Фотокопиран је дио УДК таблица (средње издање) и дат на коришћење.

Направљено је 12 стандардних кутија за листиће.

Библиотекар је радио на међубиблиотечкој сарадњи, међубиблиотечкој размјени, на кореспонденцији и у читаоници.

Реализовани су, углавном, сви послови и радни задаци који нијесу везани за материјална средства.

У 1990. години приновљено је 407 књига, од тога: куповином 12, поклоном 324, размјеном 61, а остало су сепарати из „Историјских записа“. Највећи дио публикација поклониле су Народна библиотека Србије, Централна народна библиотека на Цетињу и Библиотека САНУ.

Поред научних радника из Института, библиотеку су користили и други научни радници, студенти и пензионери.

Евидентирано је 156 читалаца, с тим што су неки користили публикације и по неколико пута.

Вршена је размјена са 52 институције из Југославије и 35 из иностранства. Приновљене су 84 свеске часописа из земље и 99 свесака часописа из иностранства.

Обим свих послова био би већи, садржаји богатији а приоритети реализовани да су добијена тражена намјенска средства. То је на неки начин била и принудна рационализација рада и пословања, од које су библиотека и друштво имали више штете него користи.

Административни сектор: ЗА ПРАВНЕ И ФИНАНСИЈСКЕ ПОСЛОВЕ

У оквиру сектора у извјештајном периоду радило се на сљедећим пословима:

- припремљен је Нацрт статута Историјског института,
- обављени су послови на измјенама и допунама осталих општих аката у складу са новим законима и потребама Института,
- припремљен је извјештај о раду Института за 1989. годин,
- припремљен је план рада Института за 1990. годину,
- обављени су послови у вези са конкурсом код СИЗ-а за науку и

СИЗ-а за културу Црне Горе за обезбјеђење финансијских средстава по свим намјенама и дјелатностима Института,

- сачињен је завршни рачун Института за 1989. годину,
- припремљени су периодични обрачуни средстава у складу са финансијским прописима,
- припремани су материјали и информације за СИЗ за научне дјелатности, СИЗ за културу, универзитет „Вељко Влаховић“, Научно вијеће, Збор радника и друге органе Института,
- обављени су послови ОНО и ДСЗ за потребе Института,
- закључивани су уговори за издавачку дјелатност,
- обављани су књиговодствени и благајнички послови,

Поред напријед наведених послова, у оквиру сектора у 1990. години обављени су и други правно-управни, финансијско-рачуноводствени, административно-технички, помоћни и други послови у складу са систематизацијом послова и радних задатака за потребе Института.

децембар 1990.